

Не знаем какви са грижите и изкушенията на Ж. Д. от София; но ако ги счита непоносими, вместо да облажава рилските отшелници, той няма освен да наметне расото като тях и да остане тук в манастира по-дълго време. Наистина мнението е, че той ще се насити скоро на блаженството на отшелниците и ще предпочете да се върне пак при своите грижи и изкушения...⁷

По повод написаното от министър Д. К. Попов, Петроне подхвърля:

Попов е наистина щастлив човек; нему е провървяло навсякъде. Той престоял тук само два дни и вече успял да види Бога. Така скоро и лесно. [...] Но да не би г-н Попов да е сторил някоя грешка? той пише горното през 1904 г., като министър, когато следователно вече можеше да вижда княза отблизо. Да не би оттук едно смешение?⁸

Христофоров може би наистина не е знаел „анонимния автор“. Но той не е напълно неизвестен – това е Владимир Г. Шишманов (1860–1941), един от директорите на Народната библиотека (1902–1903), а след това – и на Статистическото бюро. Той е публикувал още три книги, всички подписани с псевдонима Petrone⁹. Сравнението между текстовете на Вл. Шишманов и Ас. Христофоров е интересна задача, която заслужава повече внимание, тук забравеният автор е споменат заради контрастния начин, по който Христофоров говори за него и за Вазов. Повествователят волю-неволю се идентифицира по-скоро с автора на „Из Рилските самотии“, отколкото с автора на „Великата рилска пустиня“. Подобно на Петроне Христофоров се чувства встрани от високата литература, която пълни читанките, за разлика от Вазов той като че няма и подобни амбиции.

На други места Христофоров засвидетелства безусловно високото си мнение и, бих казал, приятелските си чувства към един друг „забравен“¹⁰ автор, който пише за Рила. Несъмнено Делирадев е по-сериозен познавач на Рила, но дали Христофоров не предпочита (съзнателно или не) да се идентифицира със „забравени“ автори, с маргинални, по една или друга причина, в един или друг смисъл фигури. Струва ми се, че силовото му изхвърляне от науката и запращането му в периферията на обществения живот само отчасти обяснява идентифицирането с маргиналите и особено заемането на външна гледна точка, което в някаква степен присъства още в „Скици из Лондон“.

От известна гледна точка значителна част от творчеството на Христофоров може да се разглежда като своеобразен, на места полемичен диалог с Вазов. По-младият писател има самочувствието, вероятно основателно, че познава по-добре Рила, не само съвременната, която е различна от Вазовата, но и някогашната, от времето преди народния поет. Христофоров е убеден, че за Рила и за нейните обитатели, а и въобще може да се пише по по-друг начин – дистанцирано и иронично – нещо, което Вазов всъщност също прави в други свои произведения, на първо място в „Чичовци“. От друга страна, Христофоров не е чужд на патетични изрази на възхищение и преклонение пред планината, с които директно следва класика, състезава се с него на неговата територия.